

Исмаил Кадаре

Служителят от Палатата на сънищата

I

Утрото беше влажно и с лапавица. Масивните сгради, наредени от двете страни на оживената улица, с тежките си портали и затворени дървени капаци на прозорците правеха утрото още по-сиво.

Ебу Керими закопча и най-горното копче на палтото си, което обикновено стягаше врата му, погледна железните фенери по улицата, около които кръжеше сняг, примесен с дъжд, и отново почувствува как го полазват студени тръпки.

Улицата, както обикновено в тези часове, бе изпълнена с чиновници от централните учреждения, които бързаха да стигнат навреме в канцелариите си. На няколко пъти му мина през ум дали не сгреша, че не взе кола. Пътят до Табир Сарай бе по-дълъг, отколкото предполагаше, и освен това в тази лапавица можеше да се подхлъзне и да се изтърси на калдъръма.

Мина край Централната банка. По-нататък, се виждаха много закрити коли със скреж по покривите, наредени пред друга масивна сграда, бог знае какво министерство.

Пред него някакъв човек се подхлъзна на тротоара. Ебу Керими го проследи с очи и видя как в последния миг едва успя да се задържи да не се изтърси на земята и как веднага се изправи, като проклинаше през зъби ту изцапаното си джубе, ту мястото, където се бе подхлъзнал, а после отмина ядосан нататък. Внимавай — каза Ебу Керими, без да знае към кого отправяше тези думи — към непознатия или към себе си.

Всъщност не беше нужно чак толкова да се притеснява. Не само че нямаше определен час, в който да се яви, но не знаеше дали изобщо бе длъжен да се представи именно предобед, Изведнъж Ебу Керими се сети, че дори не му беше известно и работното време в Табир Сарай.

Някъде отляво, далеч сред мъглата, удари часовник с меден звън. Ебу Керими ускори крачки. Кожената яка на палтото му отдавна бе вдигната, но ръката му несъзнателно направи познатото движение да я вдигне. Всъщност не усещаше студ на врата, а някъде към ребрата. Пъхна ръка във вътрешния джоб на палтото, за да провери дали препоръчителното писмо е там.

Изведнъж му се стори, че минувачите по улиците оредяха. Чиновниците вече са по учрежденията — помисли той разтревожен, но начаса се успокои — в края на краищата той нямаше нищо общо с тях, тъй като все още не бе постъпил на служба.

Отдалеч му се стори, че разпозна едното крило на Табир Сарай. Когато приближи, се увери, че не бе сгрешил. Наистина това бе сградата с бледите кубета, боядисани в цвят, който някога трябва да е бил небесносин или поне бледосин, а сега трудно можеше да се определи

сред лапавицата. Това беше едно от страничните крила на сградата, а входът трябваше да е от другата улица.

Ебу Керими заобиколи полупустия площад, сред който се издигаше джамия с необикновено тънко минаре. Входът наистина се оказа на другата улица. Двете крила на голямата сграда се губеха сред лапавицата, докато централната ѝ част оставаше малко навътре, сякаш нещо я бе принудило да отстъпи назад. Ебу Керими усети как става все по-неспокоен. Дълга редица врати стояха една до друга, но когато приближи, видя, че това бяха някогашни портали със затворени, измокрени от лапавицата дървени капаци.

Той дълго вървя, поглеждайки крадешком редицата запустели входове. Отнякъде изскочи човек, облечен с джубе, и застана пред него.

— Откъде е входът? — попита Ебу Керими.

Човекът посочи надясно, а ръкавите на джубето му бяха толкова широки, че изобщо не помръднаха при движението на ръката му. Господи, още ли има хора с такова облекло — помисли си Ебу Керими, като тръгна нататък, накъдето му посочи тънката ръка с допотопната дреха. След малко отново чу стъпки. Беше същият човек с джубето.

— Насам — каза той, — входът за чиновниците е оттук.

На Ебу Керими му стана приятно, че онзи го помисли за служащ. Най-после се озова пред входа. Дървените врати изглеждаха по-тежки, отколкото бяха всъщност. Четири еднакви врати стояха една до друга с тежки медни чукала. Ебу Керими бутна една от тях, която за учудване се отвори, и се озова в студен коридор, чийто таван бе толкова висок, че край на коридора приличаше на дупка. От двете страни се редяха врати. Ебу Керими взе да натиска подред дръжките, докато накрая една от вратите се отвори и той се намери в друг, по-топъл коридор. Най-сетне зад някакъв остъклен кът видя хора. Те разговаряха помежду си и, изглежда, бяха портиери или низши служители с избелели сини униформи като цвета на кубетата. На Ебу Керими му се стори дори, че забеляза по дрехите им и петна, каквито имаше от влагата по стените на сградата, но не му остана време да се занимава с други подробности, тъй като хората прекъснаха разговора си и въпросително извърнаха очи към него. Ебу Керими понечи да ги поздрави, но като забеляза недоволството по лицата им от това, че бе прекъснал техния разговор, вместо да каже „добро утро“, произнесе името на служителя, с когото трябваше да се срещне.

— Аха, за постъпване на работа — обади се единият. — Първият етаж вдясно, стая номер единадесет.

Като всеки човек, който за пръв път прекрочва прага на такова важно държавно учреждение и още повече със свито сърце, защото не знаеше дали ще го приемат на работа, или не, на Ебу Керими му се искаше да размени поне няколко думи с първите хора, които срещна тук, преди да отиде където трябва, но те нямаха търпение да продължат проклетия си разговор, прекъснат от него, и той отмина нататък, сякаш някой го тласкаше напред.

— Ето там, вдясно — чу след себе си гласа на единия от тях.

Той продължи, без да извърща глава, и само заради вълнението и студените тръпки, които усещаше по тялото си, успя да преглътне пренебрежението на служителите.

Коридорът беше дълъг и тъмен. Пред очите му се редяха десетки високи врати, но без номера. Той брои до единадесет и се спря. Преди да почука, искаше да попита някого, за да се увери, че това е стаята на човека, когото търсеше, но по дългия коридор не се виждаше жива душа. Ебу Керими пое дълбоко дъх, протегна ръка и леко почука на вратата. Отвътре никой не се обади, Той се огледа наоколо и отново почука, този път по-силно. Не последва никакъв отговор. След третото почукване той натисна дръжката и за негово учудване вратата изведнъж се отвори. Почти ужасен, Ебу Керими понечи да затвори, дори ръката му още бе на дръжката, а вратата продължаваше жално да скърца, когато видя, че в стаята нямаше никой. За миг се поколеба дали да влезе. В момента не можа да си спомни как се постъпва в такива случаи. Най-сетне вратата престана да скърца. Той погледна няколкото дълги скамейки, наредени край стената в празната стая. Застана на прага, ръката му несъзнателно напипа препоръката във вътрешния джоб на палтото и той се окуражи и влезе. Дявол да го вземе — си каза. Сети се за техния голям дом на Дворцовата улица, за могъщия им род, който често след вечеря се събираше край огнището в голямата гостна стая, смело пристъпи и седна на една от скамейките. За съжаление споменът за дома бързо го напусна и предишното безпокойство отново го завладя. До слуха му достигаха гласове, но не се разбираше откъде идат. Огледа се и видя, че в стаята имаше още една врата. Стори му се, че гласовете се чуваха зад нея. Притаи дъх и се ослуша, но шумът продължаваше да е все така неясен. Сега цялото му внимание се насочи към тази врата, зад която — помисли си — сигурно е по-топло.

Опря ръце на коленете си и дълго остана така, без да помръдне. Каквото и да се случи, той вече бе в сградата, в която рядко някой имаше щастието да влезе. Разправяха, че дори и министри можели да влизат тук само със специално разрешение. На няколко пъти извърна глава към вратата, откъдето се чуваха гласовете, но чувствуваше, че дори да чака така с часове или с дни, нямаше да стане и да я отвори. Ще чака тук, на дългата скамейка, и ще благославя съдбата, която му даде възможност да стигне и до тази стая. Не предполагаше, че всичко може да е така просто, въпреки че не беше и чак толкова лесно — а пътят през лапавицата, ами затворените портали, портиерите с избелелите униформи и тези пусти коридори, да не би всичко това да беше много просто?

Ебу Керими несъзнателно въздъхна. В това време вратата се отвори и той веднага стана. Някой подаде глава, погледна го и изчезна, като остави вратата полуотворена. Отвътре се чу гласът му: „Някакъв човек чака в предверието.“

Ебу Керими не разбра колко време остана така на крак. Вратата продължаваше да стои полуотворена, но оттатък вече се чуваха гласове, а само едно странно трак-трак. Най-после от стаята излезе някакъв нисък мъж. В едната си ръка държеше куп преписки, върху които, за щастие на Ебу Керими, бе съсредоточено почти цялото внимание на служителя. Въпреки това човекът повдигна глава и го погледна въпросително. Ебу Керими почувствува, че по някакъв начин трябва да му се извини, задето го е принудил да напусне топлата стая, но ниският мъж така го изглежда, че той не можа да отвори уста, а само извади бавно от джоба на палтото си препоръчителното писмо и му го подаде. Другият протегна ръка, но в същия миг я отдръпна, сякаш писмото ще го опари. Приблужи глава, прочете го за няколко секунди и отстъпи назад. На Ебу Керими му се стори, че долови в погледа му отегчение.

— Елате с мене — каза служителят и се запъти към външната врата.

Той тръгна по коридора, следван от Ебу Керими. Известно време се мъчеше да запомни пътя, по който вървяха, за да знае след това откъде да излезе, но после разбра, че тази работа е безсмислена и невъзможна.

Коридорът се оказа още по-дълъг, отколкото му се видя в началото. Освен това бе слабо осветен от страничните коридори, в един от които най-после свърнаха. Служителят почука на една врата и влезе, като я остави отворена, за да го последва Ебу Керими. Той се поколеба за миг пред вратата, но онзи му направи знак да влезе.

Преди да почувствува топлината в стаята, Ебу Керими усети миризмата на огъня. В средата на канцеларията имаше голям меден мангал. Зад дървената маса седеше човек с твърде продълговато намръщено лице. На Ебу Керими му се стори, че не само когато влязоха, а и преди това погледът на чиновника бе вперен във вратата, сякаш ги очакваше.

Ниският човек, когото той вече смяташе за познат, се приближи до другия и нещо му пошепна на ухото. Дълголикият не отместваше поглед от вратата, сякаш някой продължаваше да чука. Той слуша известно време онова, което му шепнеше служителят, после нещо измърмори, без нито един мускул да трепне на лицето му. Ебу Керими си помисли, че нищо няма да направят нито препоръчителното писмо, нито намесата на когото и да било пред този човек, чиито очи, кой знае защо, гледаха само към вратата.

В това време се обърнаха към него и нещо го попитаха. Ръката му враждебно потри хастара на палтото, извади писмото, но в същия миг му се стори, че движението му направи още по-мрачна атмосферата наоколо и несъзнателно си помисли да не би погрешно да е чул и понечи да пхне писмото в джоба си, ала ниският човек протегна ръка към него. Ебу Керими се успокои и му го подаде, но радостта му бе кратка, тъй като чиновникът изобщо не го докосна, както направи и ниският служител преди това, а само махна с ръка, сякаш да покаже пътя на писмото към неговото предназначение. Съвсем объркан, Ебу Керими най-сетне разбра, че писмото бе предназначено за друг, несъмнено много по-висш от тези двама, служител.

За учудване на Ебу Керими, когато го заведоха където трябва, висшият служител взе писмото, като откъсна очи от вратата (той не очакваше подобно нещо), и започна да го чете. Докато четеше, Ебу Керими не сваляше очи от него с надеждата, че ще открие някаква промяна в израза на лицето му, но точно в този миг се случи нещо още по-страшно, дори ужасно, което на Ебу Керими му заприлича на онзи приглушен тътнеж, който предшествува земетресенията. Както четеше с навъсено лице, висшият служител бавно взе да се надига от мястото си. Изправянето му трая толкова дълго, че ужаси Ебу Керими, защото му се стори, че това еднообразно движение никога няма да завърши и че страшният служител, който държеше в ръце съдбата му, сякаш ей сега, пред очите му, щеше да се превърне в чудовище. Той бе готов да извика: „Стига, не искам да постъпвам на работа, върни ми писмото, само не се изправяй така“, но в този миг служителят най-после се изправи.

За учудване беше среден на ръст. Ебу Керими си пое дълбоко дъх, но облекчението, което изпита, бе твърде преждевременно. След ставането висшият служител бавно напусна мястото си със същите еднообразни движения. От масата се запъти към средата на стаята. Служителят, който бе довел Ебу Керими, изглежда, познаваше тези навици и леко се отдръпна, за да му направи място. Ебу Керими почувствува как на висшия служител някак му олекна. Беше съвсем естествено — изправяне на изтръпнало от продължително седене тяло, може би измъчвано и от хемороиди или лумбаго, а Ебу Керими си помисли, че той е причина за

мрачното настроение на висшия служител. В последно време нещо не съм в ред с нервите — си каза той.

За първи път от сутринта насам очите на Ебу Керими погледнаха с присъщата си смелост лицето на друг човек. Служителят продължаваше да държи препоръчителното писмо. Той очакваше онзи да се обърне към него с думите: „Уведомен съм за вас, ще постъпите при нас на работа“, или поне да каже нещо обнадеждаващо, да му даде някакво обещание за следващите седмици или месеци. Не случайно многобройните му братовчеди повече от два месеца тичаха нагоре-надолу и направиха необходимото да подготвят тази среща. А ето че Ебу Керими предварително се бе изплашил от този висш служител, който навярно имаше по-голяма нужда да поддържа добри отношения с могъщия им род, отколкото той с един чиновник. Докато го гледаше, Ебу Керими бе толкова спокоен, че дори бе готов да му се усмихне. И сигурно щеше да го стори, ако изведнъж не бе настъпил онзи невероятен обрат. Изправен пред него, важният служител сгъна внимателно препоръчителното писмо и точно когато Ебу Керими очакваше някоя добра дума, онзи скъса писмото на четири парчета. Ебу Керими трепна. Отвори уста да каже нещо или може би да си поеме дъх, но не стигаше това, че служителът нахъса писмото, ами направи няколко крачки към мангала и хвърли в него парчетата. Един пламък близна за миг хартията и съживи задрямалия огън, след което изгорялото писмо се превърна в сивкав прах.

— В Табир Сарай не се вземат предвид препоръките — заговори служителът с такъв тон, чиито звуци отекнаха у Ебу Керими като среднощни удари на часовник.

Той стоеше, сякаш се бе вкаменил. Не знаете какво да направи — да остане или веднага да си тръгне, да протестира или да се извини. Ниският служител, който го придружи дотук, сякаш прочете мислите му и напусна стаята, като остави Ебу Керими насаме с висшия служител. Дватама стояха един срещу друг край мангала. Но това не продължи много. Със същите бавни движения, които се сториха на Ебу Керими неимоверно продължителни, служителът се върна на мястото си зад масата, но не седна. Той леко се изкашля, преди да заговори, и като гледаше ту към вратата, ту към Ебу Керими, каза:

— В Табир Сарай не се вземат предвид препоръките, защото подобно нещо, тоест ходатайството, е в разрез със същността на Табир Сарай.

Ебу Керими нищо не можа да разбере.

— Тук не само че не се допускат външни влияния, но се пресича пътят и на всяко вмешателство още в самото начало, защото нашата институция е напълно изолирана и препоръката не може да бъде критерий за постъпване на работа в Табир Сарай. Въпреки това от днес ти си назначен за служител в Палатата на сънищата.

Това пък какво означава? — си каза Ебу Керими и очите му несъзнателно се спряха на сивката пепел от изгорялото препоръчително писмо в задрямалия мангал.

— Да, от днес ти си приет на работа — повтори висшият служител, който, изглежда, бе доловил погледа на Ебу Керими.

После си пое дълбоко дъх и след като подпря ръце на масата (едва сега Ебу Керими забеляза, че тя бе отрупана с папки), продължи:

— Табир Сарай или Палатата на сънищата, както я наричат на съвременен език, е една от най-важните институции в нашата огромна империя.

Той спря за миг, като погледна изпитателно Ебу Керими, сякаш да се увери, че новодошлият е разбрал думите му.

— Светът и преди е отдавал значение на сънищата и ролята, която те са играли за съдбата на държавите и завоевателите — продължи той. — Ти навярно си чувал за Делфийския оракул в древна Гърция, за прочутите римски, сирийски, персийски, монголски и други тълкуватели на сънища. В старите книги е описано всичко, което те са направили по отношение на опасността и предотвратяването на злините, както и онова, което не са могли да направят, защото не са им повярвали или твърде късно са им повярвали, с една дума описани са всичките събития, за които предварително е сигнализирано, и ходът на тяхното развитие се е променял или не в зависимост от съобразяването е тези сигнали. Несъмнено на тази традиция се отдава голямо значение, но тя някак избледня в сравнение с грандиозните функции на Табир Сарай. Нашата империя, за пръв път в световната история, поставя на друга основа тълкуването, на сънищата, разглеждайки ги официално от една държавна институция.

Ебу Керими слушаше, занемаял от учудване, висшия служител. Той още не можеше да се свърже от всичко, което се случи от сутринта насам, и тези изрази, колкото плавни, толкова и заплетени, взеха да му идват до туша.

— Табир Сарай разглежда не само сънищата на отделни хора, които поради една или друга причина започват да се смятат за привилегировани в тази област и слагат монопол на предсказанията си, сякаш те са знамения, пратени от божествата, но разглежда цялостно и сънищата на всички поданици без изключение и има за задача да ги систематизира и тълкува. Палатата на сънищата е създадена и пряко се наблюдава от върховния ни владетел султана. Това е една внушителна институция, пред която всички делфийски оракули и кастите на някогашните пророци и жреци изглеждат нищожни и смешни. Идеята на върховния владетел за създаване Палата на сънищата се осланя на факта, че аллах разпръсква така небрежно знаменателни сънища по цялото земно кълбо, както праща дъгата, гръмотевиците или внезапна комета, взети кой знае от кои тайнствени глъбини на вселената. Той изпраща знамение на земното кълбо, без да знае къде ще попадне то, тъй като горе от висините няма време да се занимава с такива подробности. Нашата задача е да открием къде е попаднал този сън, да го открием сред милионите и милиарди други сънища, така както може да се намери маргарит сред пясъчната пустиня. Защото един такъв сън като странствуваща искрица, която попада в нечия глава сред милионите хора, докато спят, може да предотврати нещастieto, застрашаващо държавата или нашия върховен владетел, да предотврати някоя война или мор, да породии нови идеи. Затова Палатата на сънищата не е някаква мечта, а една от основните държавни институции. Тук по-добре от всякакво проучване, следствие, инспекторски доклади, полицейски или губернаторски доноси от различните пашалъци се разбира истинското положение на империята. Защото в среднощния океан на съня се виждат светлините и мракът на човечеството, радостите и огорченията му, неговото величие и нищета. Всичко, което е смътно и опасно или ще бъде такова след години, а може и след векове, дава първите си признаци в съня на човека. За нито едно увлечение или размирническа мисъл, природно бедствие или катастрофа, бунт или престъпление не е възможно да не се чуе много по-рано преди появяването им на бял свят. Ето защо поръката на нашия велик падишах е такава, че нито един сън, дори да идва от най-отдалечените краища на държавата или пък да е на най-бедния роб на Аллаха, да не остане неизтълкуван от Табир Сарай. Докато другата, още по-

важна негова заръка е сънищата не само да се събират и тълкуват, а и да се систематизират и най-внимателно проучват по дни, седмици и месеци и всички да се знаят с точност. За целта, освен огромната работа по обработването на материалите, голямо значение се отдава и на изолирането на Табир Сарай от всякакво външно влияние. Защото именно извън Палатата на сънищата има най-различни сили, които поради една или друга причина са заинтересовани да упражнят влияние върху Табир Сарай, така че после да представят своите цели, идеи или мисли уж като свети сигнали, изпратени им от Аллах, за да разбудят заспалото човешко съзнание. Затова в Палатата на сънищата не се приемат препоръки.

Ебу Керими несъзнателно отново погледна изгорялото препоръчително писмо, чиито сивкави парчета толкова бяха изтънели, че се поклащаха като леки перца в мангала.

— Ти ще работиш в отдела по селекция — продължи служителят със същия тон. — Можеше да започнеш работа в някой много по-незначителен отдел, където обикновено постъпват начинаещите, но ти ще отидеш направо в сектора, където се извършва подборът на сънищата, защото ни се понарави.

Ебу Керими пак хвърли поглед към потрепващите изгорели парчета хартия, сякаш искаше да им каже: Още ли не сте изчезнали?

— Първото и най-важното нещо, което се изисква от теб, е — продължи другият — да пазиш всичко в пълна тайна. Никога да не забравяш, че Табир Сарай е една напълно секретна институция.

Висшият служител вдигна ръка от масата и заканително замахна с пръст във въздуха.

— Много хора и най-различни влияния са се опитвали да проникнат тук, но Табир Сарай никога не е попадал в примката им. Той стои усамотен сред хорската глъчка, далеч от различни течения и борби за власт, затворен за всеки и без да се обвързва с когото и да било. Всичко, което ти казах дотук, можеш да го забравиш, само едно трябва да помниш, синко, запазването на тайната. Това не е само предупреждение, а най-строгата заповед на Табир Сарай. А сега започвай работа. В коридора ще попиташ къде се намира отдел „Селекция“. Докато стигнеш там, те ще бъдат уведомени за всичко. На добър час!

Когато излезе в коридора, Ебу Керими бе все така зашеметен. Наоколо не се виждаше жива душа, за да попита как да стигне до сектора, където трябваше да се яви, затова тръгна наслуки. В ушите му още звучаха отделни думи от разговора с висшия служител. Какво става с мене? — си каза той и разтърси глава, сякаш да се освободи от натрапчивите думи. Но те вместо да се разпръснат, продължаваха упорито да отекват в главата му. Дори из тези пусти коридори му се стори, че се удряха в стените и колоните, умножаваха се и звучаха още по-мрачно. „Ти ще започнеш работа направо в сектора, където се извършва подборът на сънищата, защото ни се понарави.“

Ебу Керими несъзнателно ускори крачките си. Под-бо-рът — повтори той думата, която, произнесена на срички, му прозвуча още по-чудновато. В дъното на коридора различи някакъв силует, но не можа да разбере дали се отдалечаваше, или приближаваше. Ебу Керими искаше да го повика или поне да му направи знак с ръка, но човекът бе твърде далеч. Той ускори още повече крачките си и почти се затича, за да го настигне, тъй като му се стори, че това бе единственото спасение в безнадеждно пустия коридор. И така, почти тичешком, чу от лявата си страна тежки стъпки. Забави крачки и наостри уши. Стъпките идеха от един

страничен коридор, като отекваха ритмично и застрашително. Ебу Керими извърна глава и видя група хора, които вървяха с големи папки под мишница, без да разговарят помежду си. Кориците на папките бяха в същия бледосин цвят като кубетата на сградата и униформите на портиерите.

— Моля ви, бихте ли ми казали как мога да отида до отдел „Селекция“? — попита с разтреперан глас Ебу Керими, когато групата мина край него.

— Върни се назад по коридора, по който си дошъл — отвърна му леко дрезгав глас. — Личи си, че си нов.

Ебу Керими изчака, докато другият се изкашля, за да чуе, че трябва да свърне вдясно от главния коридор и да тръгне по стълбите, които водят към втория етаж, и там отново да попита за отдела.

— Благодаря ви господине.

— Няма за какво — отвърна непознатият. — Кюх, кюх — чу зад гърба си кашлицата му Ебу Керими и след това думите: „Струва ми се, че здравата съм се простудил.“

На Ебу Керими му трябваше повече от четвърт час, докато намери отдела. Междувременно там вече го очакваха.

— Вие сте Ебу Керими — обърна се към него първият човек, който се изпречи насреща му, без да му даде възможност сам да се представи.

Той потвърди с глава.

— Елате с мене, началникът ви очаква.

Ебу Керими уверено го последва. Минаха през няколко зали, свързани една с друга, изпълнени с дълги маси, на които седяха десетки хора, навели глави над отворените папки. Никой от тях не прояви ни най-малко любопитство към Ебу Керими и придружаващия го, чиито стъпки съвсем леко отекваха по пода.

Началникът седеше като останалите зад една дълга маса, разтворил две папки пред себе си. Човекът, който придружаваше Ебу Керими, се приближи и нещо му пошепна. Ебу Керими остана е впечатление, че шефът нищо не чу. Очите му продължаваха съсредоточено да четат изписаните страници и за миг на него му се стори, че по лицето му премина сянка на ужас.

Ебу Керими очакваше онзи, който го придружи дотук, отново да прошепне на ухото на началника казаното, но другият, изглежда, нямаше никакво намерение да стори това. Съвсем спокоен, той чакаше началника да откъсне очи от папката.

Това продължи доста. От време на време на Ебу Керими му се струваше, че началникът никога няма да откъсне поглед от папката и те може би с часове ще стоят така на крак, навярно до края на работното време, а може би и още по-дълго. Отново настъпи дълбока тишина. Не се чуваше нищо друго, освен лекото шумолене от прелистването на страниците. Междувременно Ебу Керими забеляза, че началникът вече не четеше, а само бе забил неподвижно очи в папката. Изглежда, размишляваше върху онова, което бе прочел. Това продължи не по-малко от четенето. Най-после той потри с ръка очи, сякаш да отстрани някаква завеса, и погледна Ебу Керими. Онази вълна на ужас бе напълно изчезнала.

— Ти си новоназначеният?

Ебу Керими потвърди с глава. Началникът стана, без да каже нищо повече, и тръгна напред между дългите маси. Двамата го последваха. Прекосиха няколко зали, а на Ебу Керими ту му се струваше, че е минавал през тях, ту, че са съвсем други.

Още отдалеч позна работното си място. На масата стоеше една затворена папка и на стола нямаше човек. Началникът приближи и му посочи с ръка мястото между масата и празния стол.

— Това е твоето работно място.

Ебу Керими погледна папката с бледосини корици.

— Има много зали като тази, където се извършва подборът — каза той, като замахна широко с дясната си ръка. — Това е един от най-важните сектори в Табир Сарай. Съществува погрешното мнение, че уж основната задача на нашата институция била разгадаването на сънищата. Но това не е така. Тълкувателите имат самочувствието, че са аристокрацията на Табир Сарай. И на нас, които работим по подбора, гледат с известно пренебрежение, да не кажа с презрение. Но трябва да знаеш, че тяхното високомерие е неоснователно, защото всеки, който има поне малко ум в главата, може да разбере, че без нас, без подбора, тълкуването ще прилича на мелница без вода. Тяхната работа изцяло зависи от нас. Тя е предпоставка за успеха им.

Началникът пак махна с ръка.

— Както и да е. Ти ще работиш тук и сам ще се убедиш в това. Надявам се, че си получил основните напътствия. Днес ще те запозная само с главните неща в работата, за да не обременявам преждевременно, още от първия ден, съзнанието ти. Ще ти кажа онова, което е необходимо в началото. Останалото ще научиш постепенно. Това е първата зала, в която се извършва подборът — и началникът отново направи едно кръгово движение с ръка. — Между нас шеговито я наричаме Залата на плявата — продължи той, — защото тук се извършва първото пресяване на сънищата. С една дума оттук започва всичко. Оттук...

Той притвори очи, сякаш да улови нишката на прекъснатата си мисъл.

— Нейсе — рече след малко. — За да бъда по-точен, трябва да ти кажа, че първото пресяване се извършва още в пунктовете по места, където постъпват сънищата. В цялата империя има около хиляда и деветстотин такива секции, към всяка от които са включени и подсекции, където се извършва предварителният подбор, преди сънищата да се изпратят в центъра. Но това не е достатъчно. Първото истинско пресяване започва тук. Така както се отделя зърното от плявата, постъпилите при нас сънища се делят на съществени и незначителни. Именно това разграничаване, това пресяване представлява същността на подбора, разбираш ли?

Погледът на началника ставаше все по-оживен. Думите, които отначало сядащ трудно подбираше, сега така се лееха, че повечето от тях, според Ебу Керими, бяха излишни, но той не спираше, като че ли искаше да му обясни всичко.

Именно това е същността на нашата работа, да се очистят от папките всички несъществени сънища. Първо, сънищата от личен характер, които нямат нищо общо с държавата. Второ, сънища, породени от глад, преяждане, простуди, трески, най-различни

болести и други подобни, с една дума онези, свързани пряко с човешкото тяло. Трето, измислените сънища, такива, които в действителност не са сънувани, а са скалъпени от хората, подтиквани от кариеризъм, или съчинени от вманиачени лъжци. Сънищата от тези три категории следва да се очистят от папките. На думи е ясно, но на практика никак не е лесно да ги откриеш и отделиш. Може някой сън на пръв поглед да ти се стори от чисто интимен характер, породен от най-обикновени причини като глад или ревматизъм, а всъщност той да е пряко свързан с държавните дела повече, отколкото току-що произнесените речи от някой член на правителството. А да можеш да доловиш това, са необходими опит и зрялост. Една, малка грешка при преценка на съня е в състояние да обърне всичко наопаки, разбираш ли? С една дума нашата работа съвсем не е черна хамалогия, както на някои, им се струва.

Горчивата ирония в гласа му отново бе заменена от спокойния тон, когато започна, да обяснява конкретната работа, с която щеше да се занимава Ебу Керими. Само в очите му остана нещо от предишната жлъчност.

— Както и сам видя, освен тази зала има и други — продължи той. — За да можеш да се запознаеш по-добре с работата, отначало ще трябва да минеш за един-два дни във всяка от залите. След като получиш една обща представа за селекцията, отново ще се върнеш тук, в Залата на плявата, и ще видиш, че работата ти ще тръгне добре. Но това ще стане през следващата седмица. Днес ще останеш тук.

Той протегна ръка към масата, взе папката с бледосините корици и я отвори.

— Ето, това ще бъде първата ти папка със сънища. В нея има сънища от различни краища, пристигнали на 19 октомври. Прочети внимателно всеки лист. Най-важното е да не бързаш. Когато се усъмниш, че в някой сън има нещо и не е измислен, не бързай да го отделяш като несъществен, защото след тебе ще го види и друг човек или както го наричаме, контролор, който ще оправи твоя пропуск, а след него ще го разгледат и други хора от отдела и така поред. Всъщност всички тези зали не се занимават с нищо друго, освен с подбор. Хайде, на добър час и лека работа!

Началникът погледна за миг Ебу Керими, после обърна гръб и се отдалечи. Той постоянно известно време прав, след това бавно, като се стараеше да не вдига шум, отмести стола, застана между него и масата, сетне внимателно го придърпа и седна.

Пред него стоеше отворената папка. Ето, че се изпълни неговото и на целия род желание. Той бе приет на работа в Табир Сарай, дори вече седеше на работната си маса и наистина беше служител в загадъчната палата.

Наведе се леко над папката, докато очите му започнаха да различават буквите, и той бавно зачете. В горния край на дебелия лист бе отбелязан поредният номер и датата. Следваше бележката: „Предадена от Суркулак. Съдържа 63 съня.“

Той прехвърли страницата с изтръпнали пръсти. За разлика от първата, тази бе гъсто изписана със ситен почерк. Първите три реда бяха подчертани със зелено мастило и стояха малко откъснати от другия текст. Ебу Керими прочете: „Първият сън е на пощенския служител Юсуф от Йенишехер, околия Кърк-Килис, в Кюстендилския пашалък, сънуван на 3 септември тази година на разсъмване.“

Ебу Керими откъса поглед от подчертания текст.

На 3 септември помисли си той като зашеметен. Възможно ли е това, той наистина ли е служител в Табир Сарай, седнал на работната си маса, да чете съня на поданика Юсуф, пощенски служител от Йенишехер, околия Кърк-Килис в Кюстендилския пашалък, за да реши съдбата на съня му — дали да отиде в кошчето за отпадъци, или да влезе за обработка в огромния механизъм на Табир Сарай?

От вълнението, което го завладя, той почувствува как тръпки полазиха по гърба му. Отново наведе глава и започна да чете съдържанието на съня: „Три бели лисици на минарето на джамията в околийския град.“

Продължителното извъняване на някакъв звънец го накара да трепне. Той повдигна глава, сякаш го удариха с нещо. Огледа се наоколо и остана със зяпнала уста. Всичките тези хора, които досега изглеждаха като сраснали със столовете и погълнати от папките пред себе си, изведнъж се откъснаха от вълшебствата на сънищата, наскочаха на крак, взеха да вдигат шум, да разговарят, да отместват столовете, а звънецът продължаваше да отеква по залите.

— Какво е това? — възкликна Ебу Керими. — Какво става?

— Предобедна почивка — отвърна му служителят от съседната маса. (Къде беше досега този човек, че не го бе забелязал?) — Предобедна почивка — повтори другият. — А, ти си бил нов, затова не знаеш още работното време и почивките. Нищо, ще ги научиш.

От всички страни се надигаха хора, минаваха между дългите маси и се отправяха към изхода. Ебу Керими искаше да продължи с четенето, но не бе възможно. Наоколо се блъскаха, бутаха стола му. „Три бели лисици...“ — едва успя да прочете и чу как някой му пошепна на ухото:

— Долу има кафе, топъл салеп, все нещо ще ти хареса.

Ебу Керими дори не успя да види лицето на този, който му го каза. Стана от стола, затвори папката и се запъти като останалите към изхода.

В дългия коридор не бе необходимо да пита накъде да тръгне. Всички вървяха в една посока. От страничните коридори непрекъснато прииждаха хора и редиците се съгъстяваха. Ебу Керими се сля с потока.

От двете страни го блъскаха рамене. Той бе изумен от броя на служителите в Табир Сарай. Бяха стотици, ако не и хиляди.

Шумът от стъпките стана още по-силен, когато заслизаха по стълбите. След като се спуснаха на долния етаж, тръгнаха пак по дългия коридор и отново продължиха надолу по други стълби. Прозорците все повече се смаляваха. Ебу Керими имаше чувството, че слизаха в подземния етаж. Сега хората се движеха, кажи-речи, един до друг. Преди да влязат в помещението, наоколо се разнесе приятният мирис на кафе и салеп. Това му напомни утрините в тяхната голяма къща. Ебу Керими изведнъж усети прилив на радост. Отдалеч видя как зад дългите тезгяси десетки сервитьори подават на служителите филджаните с кафе и купичките със салеп, от които се вдигаше пара. Той се остави тълпата да го изтласка напред. Наоколо гъмжеше от гласове, чуваше се сърбането на кафето и салеп, по някоя и друга кашлица, звън на дребни монети. Стори му се, че повечето от служителите бяха хремави, а може би поради неколкочасовото мълчание гласовете им още да бяха хрипливи.

Неусетно се озова в редицата пред един от тезгясите. Ебу Керими нито се блъскаше напред, нито пък отстъпваше назад. Гледаше как другите го пререждат, протягат ръце над главата му да вземат кафе или да си платят сметката, но изобщо не се дразнеше от това. Всъщност нищо не му се ядеше, нито му се пиеше. Стоеше така, гласкан от вълната, само да бъде и той като всички останали.

— Ти както си застанал, май няма да успееш нищо да вземеш — обади се някой зад гърба му. — Я се отмести да мина пред тебе.

Ебу Керими се отдръпна, за да му направи място, Другият, изглежда, се изненада от неговата готовност да му отстъпи реда си и извърна любопитно глава да го изгледа. Беше с продълговато червендалесто лице и добре очертани скули. За миг погледът му се задържа на Ебу Керими.

— Нов служител ли си?

Ебу Керими само кимна.

— Веднага си личи.

Той приближи още крачка напред и отново извърна глава към Ебу Керими.

— Какво искаш? Кафе, салеп?

Той искаше да му отговори: „Благодаря, нищо“, но му се стори глупаво. Нали затова стоеше като всички останали, за да не привлича вниманието на никого?

— Кафе — отвърна едва чуто, като само размърда устни, за да разбере другият думите му.

Ебу Керими бръкна в джоба си да извади дребни пари, но човекът вече се бе обърнал гърбом и стоеше пред тезгяха. Докато чакаше, Ебу Керими, без да иска, чуваше част от разговорите на хората наоколо, но така разпокъсани, сякаш смлени от воденичен камък, че само от време на време долавяше по някоя дума или фраза, която все още не бе попаднала под воденичното колело, но навярно щеше да бъде смляна при следващото му завъртане. Съвсем объркан, той се мъчеше да разбере някоя от тези фрази. В тях нямаше нищо свързано с работата в Табир Сарай. Говореха се общи и най-обикновени неща: за студа на улицата, за хубавото кафе, за конните надбягвания, за държавната лотария, за грипа, който бе плъзнал в столицата, и нито дума за онова, което се вършеше в тази сграда. Човек по-скоро би повярвал, че тези хора работят в данъчното управление или бог знае в кое друго ведомство, отколкото че са служители в прочутата Палата на сънищата, най-загадъчното учреждение в империята.

Ебу Керими забеляза как неговият доброжелател се измъква от редицата, като внимателно държи двете кафета, да не ги блъсне в нечие рамо.

— Дявол да го вземе, истинска мъка е това чакане — каза той и без да подаде кафето на Ебу Керими, продължи нататък със същите предпазливи движения, за да намери някое свободно място сред многобройните маси, поставени в подземния етаж. Те бяха без покривки и наоколо нямаше столове, защото служеха само колкото да опреш лакти, докато си изпиеш кафето или салеп, и най-вече да оставиш върху тях празните филджани или купички.

Най-сетне човекът спря край една свободна маса с няколко празни купички от салеп. Ебу Керими протегна ръка, за да му даде дребните пари, които през цялото време стискаше в шепата си. Другият махна с ръка.

— Няма нужда, дребна работа — каза той.

— Но защо, моля ви — възрази Ебу Керими, — независимо от това...

— Аз черпя — отвърна онзи, — няма смисъл да спорим за такава дреболия.

— Благодаря.

Той протегна ръка и взе кафето. В другата още държеше дребните медни монети.

— Кога си постъпил? — попита го служителят.

— Днес.

— Наистина ли? Честито. Е, тогава имаш право да... — и той отпи от кафето.

— В кой сектор? — попита след малко.

— В селекцията.

— В селекцията ли? — запита учудено другият и лицето му още повече светна. — Много добре си се наредил. Обикновено младите започват кариерата си долу в информацията, дори и от канцеларията, където се преписват и размножават сънищата.

Изведнъж Ебу Керими изпита желание да научи колкото се може повече неща за Табир Сарай, но нещо пречупи порива му.

— Селекционният отдел е важен сектор, нали?

Служителят го изгледа внимателно.

— Да, твърде важен. Особено за един млад...

— Какво?

— Искях да кажа, особено като начало за един млад човек, разбираш ли?

— Да, общо взето. Не само за начинаещ, но въобще.

Естествено... общо взето, това е един доста сериозен сектор. Не бих казал, че не е важен. Напротив, дори е твърде важен.

Ебу Керими не сваляше очи от него.

— Разбира се, има и други, много по-важни сектори.

— Например този, в който се тълкуват сънищата? Другият, съвсем учуден, отдръпна устни от филджана.

— Я виж, ти не си бил такъв, какъвто изглеждаш на пръв поглед — засмя се той. — Доста неща си научил още от първия ден.

Ебу Керими също искаше да му се усмихне, но веднага разбра, че подобно нещо е твърде преждевременно и съвсем неподходящо. Той още не беше се окопитил от изненадите през това необикновено утро.

— Естествено, че тълкуването на сънищата е основната задача на Табир Сарай — отвърна другият. — Това е най-невралгичният център, ако мога така да се изразя, мозъкът на Табир Сарай, защото всичко онова, което работят останалите сектори, обработката на сънищата и усилията на толкова много хора, там придобиват смисъл...

Ебу Керими го слушаше като в треска.

— Нали тях ги наричат аристократите на Табир Сарай?

Служителят стисна замислено устни.

— Да, именно. Ако не аристократи, нещо подобно... Въпреки че...

— Какво?

— Не смятай, че над тях няма други.

— Кой са те? — и Ебу Керими се зачуди на собствената си смелост.

Събеседникът му го погледна спокойно.

— Табир Сарай е много по-голям, отколкото изглежда — отвърна той.

Ебу Керими искаше да го попита какъв смисъл има всичко това, но страхът, че може би прекалява, го накара да се въздържа.

— Освен този тук, съществува и секретният Табир Сарай — продължи другият, — който се занимава с обработката на сънищата, изпращани не от онези, дето са ги сънували, а събрани и предадени по държавен път, чрез средствата и начините, с които разполага империята. — Предполагам, че можеш да си представиш значението на този сектор, който не е по-малко важен от онзи, където се тълкуват сънищата.

— Разбира се... въпреки това...

— Какво?

— Не се ли тълкуват по един и същи начин сънищата, изпратени от поданиците, и онези, постъпили в секретния Табир Сарай?

— Да. По отношение на структурата, въпреки че Табир Сарай е много по-голям, няма никакви особени различия между двете учреждения, що се отнася до постъпване на материалите, завеждането им, размножаването им, селектирането и тълкуването. Въпреки това не може да се каже, че Палатата на сънищата стои по-високо от секретния Табир Сарай.

— Но навярно не е и по-низше учреждение от него?

— Безспорно — отвърна служителят. Всъщност между двете съществува известно съперничество.

— С една дума фактически тези два сектора са аристокрацията на Табир Сарай.

Другият се усмихна.

— След като толкова ти харесва тази дума, така ги наричай.

Чиновникът се опита да сръбне още веднъж от кафето, но във филджана вече нямаше нищо.

— Погрешно е да смяташ, че те представляват най-високия връх — продължи той. — Над тях стоят други.

Ебу Керими го погледна в очите, за да разбере дали онзи се шегува, или говори сериозно.

— И кои са те?

— Висшите съновници.

— Кои?

— Висшите съновници. Секторът на висшите съновници.

— Това пък какво е?

Събеседникът му сниши глас.

— Смятам, че не е редно да говорим по тези въпроси — каза той, — въпреки че и ти, както и аз сме служители на Табир Сарай и приказваме за структурата, администрацията и секторите, които не представляват никаква тайна.

— И аз така мисля — отвърна Ебу Керими.

Но желанието му да научи нещо повече, каквото и да било то, беше неудържимо.

— Моля ви, кажете още нещо — обърна се той към събеседника си. — Аз, както се изразихте, съм вътрешен човек. Майка ми е от семейството на Кюприлиите.

— От семейството на Кюприлиите ли?

Изненадата, която се изписа по лицето на служителя, не учуди Ебу Керими. Той бе свикнал с това, защото често се случваше да реагират така, когато чуеха името на неговия род.

— Още когато ми каза, че си назначен направо в „Селекцията“, предположих, че си от някое приближено на двора семейство, но да си призная, и през ум не ми мина да си от чак толкова знатен род.

— Моята майка е дъщеря на Кюприлиите — уточни Ебу Керими, — докато аз нося съвсем друго презиме.

— Това няма значение — отвърна събеседникът му. Ебу Керими го погледна съсредоточено.

— И с какво се занимават висшите съновници?

Другият пое дълбоко дъх, но сякаш почувствува, че всичкият този въздух е излишен за тихия глас, с който щеше да продължи, и изпусна част от него, преди да заговори.

— Навярно си чул, че всеки петък от хилядите сънища, които Пристигат и се обработват през седмицата, само един, най-показателният, се съобщава на нашия всемогъщ владетел. Това правят висшите съновници, тъй като те определят кой е най-важният сън.

— Нещо съм чувал, но съвсем смътно, като някаква легенда — отвърна Ебу Керими.

— Не е никаква легенда, а истина и за него работят стотици хора, висши съновници, както ги наричат. Сега разбра ли колко високо стоят те в сравнение с нас, останалите?

Какъв гигантски механизъм — помисли си Ебу Керими за Табир Сарай.

— Тях никъде няма да ги видиш — продължи другият. — Дори на отделно място пият кафето и салепа си.

— На отделно място — повтори Ебу Керими. Служителят отвори уста да продължи, но изведнъж се зачу звънецът, същият, който преди малко извести за предобедната почивка и прекъсна всичко.

Ебу Керими дори не успя да попита какъв е този звънец, защото всичко беше ясно. Звънецът още не бе спрял, когато цялото това множество започна бързо да се насочва към изхода. Онези, които не бяха успели да си изпият кафето или салепа, го направиха на един дъх, докато останалите, дето току-що ги бяха купили, понеже бяха още горещи, ги оставяха непокътнати по масите и презглава се втурваха към изхода. Събеседникът на Ебу Керими не успя да довърши изречението си, само кимна с глава за поздрав и му обърна гръб. В последния миг Ебу Керими направи едно движение към него, сякаш искаше да го спре и да запита още нещо, но започнаха да го блъскат от всички страни и той го изгуби от погледа си.

Докато вървеше сред гъстата редица, Ебу Керими се сети, че забрави да го попита дори за името му.

Поне да знаех в кой сектор работи — си помисли с огорчение. После се успокои при мисълта, че утре ще го види през почивката и ще продължи разговора си.

Служителите в коридора все повече оредяваха и Ебу Керими напразно се мъчеше да открие някое познато лице от техния сектор. Наложил му се на два пъти да попита, докато намери залата и работното си място. Влезе с предпазливи стъпки, като се мъчеше да не го забележат. Наоколо стихваше и последният шум от придърпването на столовете. Почти всички бяха заели местата си зад дългите маси. Пристъпвайки на пръсти, той приближи мястото си, внимателно отместе стола и седна. Известно време постоя така, без да помръдне, после наведе очи над папката и започна да чете: „Три бели лисици на минарето на джамията в околийския град...“, но в същия миг повдигна глава, сякаш някой го викаше отдалеч с необикновени стонове, почти плачевни, наподобяващи вик за помощ стонове или просто като приглушено хълцане. Това пък какво е? — питаше цялото му същество. Несъзнателно той извърна очи към големия прозорец, който едва сега забеляза. Зад стъклата, като нещо познато, но в момента твърде далечно, Ебу Керими загледа лапавицата. Капките дъжд, примесени със снежинки, кръжаха хаотично, както и тази сутрин, която сега му се струваше толкова далечна, сякаш идеше от друг свят.

С чувство за вина той откъсна очи от прозореца и сведе глава над папката, но преди да продължи с четенето, дълбоко въздъхна: „О, господи!“

II

Беше сряда следобед. Оставаше още час до изтичане на работното време. Ебу Керими повдигна глава от папката и потри очи. Вече седмица, откакто бе започнал работа, а още не можеше да свикне с продължителното четене. Съседът му отдясно се размърда на стола, но без да откъсва поглед от книгата. На дългата маса от време на време се чуваше изшумоляването на прелиствани страници. Никой не повдигаше глава от папките.

Беше месец ноември. Папките от ден на ден ставаха все по-обемисти. Обикновено през този период започваше приливът на сънищата. Това бе едно от главните неща, които Ебу Керими научи през първата седмица на новата си работа. Постоянно се сънуваха и винаги се изпращаха сънища и така щеше да бъде докле свят светува, но въпреки това имаше и периоди, когато броят им неимоверно много се увеличаваше, както и такива, когато намаляваше. Сега настъпваше периодът на прилива. В Табир Сарай пристигаха десетки хиляди сънища от всички краища на империята. И това щеше да продължи до края на годината. Със засилването на студовите папките щяха все повече и повече да се издуват. После след Нова година до пролетта щеше да настъпи известен отлив.

С крайчеца на окото си Ебу Керими погледна още веднъж съседа си отдясно, после този отляво. Дали наистина четяха, или се преструваха, че четат? Той притисна с ръце слепоочията си и сведе поглед над листа, но вместо букви, като през мъгла виждаше сякаш накацали мухи. Не, повече не е възможно да се чете — си рече той. Всички тези, гдето са свели глави над папките, се преструват, че четат. Това наистина е убийствена работа.

Подпрял с длан челото си, той започна да си припомня всичко, което бе чул през тази седмица от старите служители в сектора — за прилива и отлива на сънищата, за увеличаването и намаляването на броя им, което зависеше от годишните времена, от количеството на валежите, температурата, от различната влажност на въздуха. Ветераните от Селекционния отдел знаеха много добре всичко това. Те познаваха ролята, която играят за умножаване на сънищата снегът, ветровете или гръмотевиците, както и земетресенията, лунните затъмнения или появяването на комети. В сектора, където тълкуваха сънищата, сигурно имаше изтъкнати майстори по разгадаването, истински учени, които можеха да разтълкуват тайнствения и необикновен смисъл на приумиците, породени насън, и неуловими на пръв поглед за простото око. Но въпреки това такива стари вълци като ветераните в Селекционния отдел, които бяха в състояние да предвидят увеличаването или намаляването броя на сънищата със същата простота, с която обикновено старците при засилване на ревматичните си болки предсказваха влошаването на времето, не можеше да има в никой друг сектор на Табир Сарай.

Изведнъж Ебу Керими се сети за своя събеседник, с когото се запозна още първия ден. Къде ли работеше? Няколко дни поред по време на предобедната почивка го бе търсил е очи сред многобройните служители, но никъде не го откри. Може да се е разболял — си каза той. А може и да е отишъл в командировка в някоя от по-отдалечените провинции. Навярно е от

инспекторите на Табир Сарай, които по-голямата част от времето си прекарват в командировки нагоре-надолу из империята, а може да е и най-обикновен куриер.

Ебу Керими се помъчи да си представи хилядите секции на Табир Сарай, пръснати из необятната империя, обикновените им постройки, понякога най-прости бараки, в които седят двама нищожни служители, бедняци с малки заплати, дето се кланят до земята и на най-обикновения куриер на Табир Сарай, когато дойде да вземе събраните сънища, угодничат му и онемяват пред него само затова, че идва от центъра. В затътените краища всяка сутрин в дъжд и кал към тези секции се отправят, понякога още призори, жителите на областта, за да предадат своите сънища. Без и да почукат на вратите, те викат още отвън: „Отвори ли вече, хаджи?“

Повечето от тях не знаят да пишат, затова идват още от рано, за да разкажат съня си, преди да са минали през кръчмата и да са го забравили. Те разправят, а чиновникът, още сънен, като проклина наум и съня, и онзи, който го е сънувал, пише онова, което чува. Ех, дано този път имаме късмет, въздъхват в края на разказа си онези, които са го сънували. От години наред се носи легендата как един бедняк от неизвестна област чрез своя сън избавил империята от нечувана беда и като награда за това бил извикан от султана в столицата, който го приел в палата и му казал: „Избери си каквото пожелаеш от съкровищниците ми, ще ти дам за жена и една от моите племенници и така нататък, и така нататък. Ех, дано този път...“ — повтаря собственикът на съня и тръгва обратно по разкаляния път, а чиновникът, който току-що е записал съня му, гледа иронично подире му и още преди онзи да свърне в първата уличка, отбелязва в горния край на листа: „Несъществен.“

Въпреки че имаше строги указания да не се изхожда от предубеждения при преценката на сънищата, чиновниците от най-малките пунктове със своите бележки извършваха първото пресяване на постъпилия материал. Те добре познаваха поданиците от областта и още преди да са прекрачили прага, знаеха дали човекът е пройдоха, пияница, лъжец, или от каква болест страда. Тази практика често създаваше проблеми, дори преди години бе взето решение да се отнеме правото на местните секции да извършват първото пресяване. Но понеже притокът на сънища в Табир Сарай нарасна неимоверно, наложи се решението да се отмени и независимо от злините, които можеше да нанесе този първи подбор в най-низшите секции, той бе приет като единствено разрешение на въпроса.

Разбира се, онези, които изпращаха сънищата си, не знаеха нищо за това. От време на време те наминаваха край секциите и питаха отвън: „Е, хаджи, има ли някакъв отговор за онзи мой сън?“ „Не, още няма — отвръщаше чиновникът. — Много си нетърпелив, Абдул Кадри. Империята е голяма и въпреки че Табир Сарай работи денонощно, няма възможност толкова бързо да изтълкува купищата сънища, които се изпращат там“ „Имаш право“ — отвръщаше другият и отправяше поглед към хоризонта, където според него се намираше центърът. „Откъде да знаем ние държавните дела“ — и си тръгваше, влачейки налъми по улицата, която водеше към механата.

Всичко това Ебу Керими научи от разказа на един инспектор от Табир Сарай, с когото вчера пиха кафе в предобедната почивка. Инспекторът току-що се бе завърнал от една твърде отдалечена азиатска провинция и отново се стягаше за път, но сега в един от европейските райони на империята.

Ебу Керими остана със зяпнала уста от разказа на инспектора. Възможно ли е още отначало всичко така да се опростява? — мислеше си той. Но инспекторът сякаш бе доловил разочарованието му и побърза да му обясни, че не навсякъде е така, че има секции на Табир

Сарай със солидни постройки, във величествени градове на Азия и Европа и чиновниците, които изпращаха сънища от тези секции, не бяха бедни и невежи като онези от затъntenите провинции, а високо образовани хора, завършили различни академии, със звания и отличия, умни глави и с големи амбиции. Инспекторът дълго говори и в съзнанието на Ебу Керими отново се възвърна представата за тежестта на Табир Сарай. След това онзи започна да му разказва нещо твърде интересно за своите пътувания, но удари звънецът и прекъсна думите му. Сега Ебу Керими се мъчеше мислено да довърши онова, което другият не успя да му доразкаже. Той сравняваше народите, които живееха в източната част на империята, с тези от западната, тия, които често сънуваха, с онези, които много рядко изпращаха сънищата си и изобщо не ги разказваха, като албанците например (поради албанския си произход Ебу Керими несъзнателно запомняше всичко, което чуеше за тази страна), за сънищата на народите, които бяха сполетени от природно бедствие или бяха подложени на страшни кланета, за онези, които се намираха в период на безсъние. Особено последните представляваха сериозна опасност за държавата, защото след безсъние винаги се очакваше да се случи нещо непредвидено. Затова, когато в Табир Сарай сигнализираха за първите признаци на безсъние сред дадено население, държавата вземаше незабавни мерки за предотвратяване на злото. Ебу Керими бе погледнал с почуда събеседника си, когато онзи му заговори за безсънието сред народите. Зная, че ти звучи странно — бе отвърнал инспекторът, — но трябва да си обясниш този факт чрез логиката на сравнението. Щом даден народ страда от безсъние, смята се, че е неспокоен, а затова се съди по намаляване на сънищата в сравнение с нормалните му периоди. И кой може да сигнализира с по-голяма точност за това в Табир Сарай, ако не ние? Вярно е — бе отвърнал Ебу Керими, — точно така е. Той си припомни за своите безсънни нощи в последно време, но веднага отхвърли тази мисъл, защото безсънието на народите е нещо съвсем друго от безсънието на отделния човек.

С крайчеца на окото си той отново погледна надясно и наляво. Всички наоколо, погълнати от папките, привидно четяха така прехласнати, сякаш това не бяха изписани листове, а мангал е парещи дървени въглища. Може би и аз ще започна постепенно така да се прехласвам — помисли си натъжен — и ще забравя и света, и всичко наоколо.

Тази седмица, така както бе наредил началникът му, той прекара по половин ден във всяка от залите, където се извършваше подборът, за да се запознае с процеса на работата. Седя по цели часове в отделните зали край някой от старите служители, за да придобие опит, и когато накрая проследи пълния цикъл на работата, се върна два дни по-рано на своята маса, където го бяха сложили в деня на постъпването му.

От обиколката си из залите Ебу Керими се запозна в общи линии как работи Селекционният отдел. След подбора в Залата на плявата, значително количество от несъществените сънища се опаковаха и изпращаха в архива, а онези, за които се смяташе, че имат някаква стойност, отново се подлагаха на първоначална обработка. Сънищата се разделяха на групи според въпросите, с които бяха свързани: Сигурността на империята и върховния владетел (заговори, предателства, въстания); Вътрешната политика (главно отнасящи се До единството на империята); Външната политика (съюзи, войни); Гражданският живот (големи кражби, злоупотреби, извращения); Сигнали за знаменателни сънища; Разни.

Разпределянето и групирането на сънищата не беше лека работа. Дори дълго се разискваше дали с това трябва да се занимава Селекционният отдел, или тази работа се отнася изцяло до отдела, където се тълкуваха сънищата. Всъщност биха оставили това на тълкувателите, ако не бяха толкова претоварени. Накрая се взе едно средно решение:

группирането на сънищата бе оставено на Селекционния отдел, но само в рамките на подготвителната фаза, като им бе дадено правото да отбелязват в единия край на писмото, че „сънят може да се отнесе до тези или онези въпроси“, но не и конкретно „сънят е свързан с този и този въпрос“. Освен това, докато Селекционният отдел изцяло отговаряше за разпределянето на сънищата на „ценни“ и „несъществени“, за групирането им носеше само морална отговорност. Всъщност основната работа на Селекционния отдел бе пресяването. Неговата главна задача бе подборът, така както отделът, където се тълкуваха сънищата, представляваше същността на Табир Сарай. Разбра ли сега, че ние сме вратата, през която минава всичко — каза началникът на Ебу Керими в деня, когато той отново се върна на работното си място. — Отначало сигурно си помислил, че след като от нашия отдел започва работата по подбора и понеже те настанихме тук, този сектор е най-незначителният. Но сега, вярвам, се убеди, че при нас се извършва основната работа и никой от начинаещите не започва оттук, но ние те назначихме направо в този сектор, защото ти ни допадна.

Защото ти ни допадна — си повтаряше десетки пъти наум Ебу Керими, сякаш това щеше да му помогне да навлезе в работата. Но тази работа бе толкова отвлечена и загадъчна, че му приличаше на гладък зид, на който човек нямаше къде да се хване, за да го прескочи.

Ебу Керими отново потри очи. Искаше да продължи с четенето, но му бе невъзможно. Буквите играеха пред погледа му като отражения от пламъци или кървави нетна.

Беше отделил настрана около четиридесет сънища като несъществени. Повечето от тях му се сториха плод на ежедневни грижи, а другите му приличаха на измислени, но не бе сигурен. Дали да не вземе да ги просете още веднъж? Всъщност вече ги бе чел няколко пъти, но въпреки това не беше напълно убеден, че са несъществени. Началникът му бе казал, когато се усъмни в някой сън, да го остави настрана, като му сложи въпросителна, за да го прочете и другият от сектора по подбора след него, но той вече беше сложил доста въпросителни на голяма част от сънищата. В действителност по-голяма част от сънищата бе отделил като несъществени и ако не можеше да пресее тези четиридесет, началникът сигурно щеше да си помисли, че Ебу Керими за по-лесно ги е прехвърлил на следващия колега от сектора. Но той също работеше по подбора и като такъв неговата главна задача бе да прецени, а не да ги прехвърли на другите. Какво би станало, ако всеки служител препраща сънищата за подбор към по-висшестоящите? Тогава при тълкувателите щяха да постъпят неимоверно много сънища. Те ще бъдат затрупани и ще спрат да приемат материалите от техния отдел или ще се оплачат в дирекцията. Дирекцията, от своя страна, ще поиска обяснение за причините. Ех, какво ми дойде до главата! — въздъхна Ебу Керими. Но в края на краищата да става каквото ще — помисли си той ядосан и веднага, сякаш се страхуваше да не се разколебае, взе и написа на четири-пет от сънищата в горния ъгъл „несъществен“ и се подписа. Докато пишеше същото и на останалите листове, изпита някаква радост, че най-после си е отмъстил на онези непознати глупаци с болни стомаси или маясъл, които го бяха измъчили през тези няколко дни с шуравите си сънища, дето я ги бяха сънували, я ги бяха чули от други. Идиоти, измамници — ругаеше наум Ебу Керими, докато слагаше присъдата върху следващите листове. Въпреки това ръката му взе все по-бавно да пише, докато накрая спря като вцепенена на един от листовите. Я поспри малко, защо така като обезумял? — си рече той и само минута бе достатъчна, за да стихне гневът му и отново да го обхване раздвоението.

Всъщност работата не бе толкова проста и онези непознати глупаци можеха да ти докарат някоя беля. Служителите от всички отдели без изключение и особено тези от Селекционния трепереха от думите „установяване на достоверността“. Бяха му разказвали, че

често се случвало при дадено събитие някой да изпрати писмо до Табир Сарай и да претендира, че посредством своя сън от еди-кога си той е предсказал това събитие. Тогава чрез номера, записан в регистрацията, се издирва сънят, изважда се от архива и ако наистина е така, се търси отговорност от виновника, който не е взел под внимание този сън. Виновникът можеше да бъде и тълкувателят, който не е схванал както трябва смисъла на сигнала, но можеше да е и служител от подбора, определил съня като „несъществен“, и вината падаше изцяло върху него, тъй като не е дал възможност на тълкувателите да вникнат в същността на съня и правилно да го оценят като знаменателен.

Проклетата работа — си каза Ебу Керими и сам се зачуди на внезапно разбунтувалото му се съзнание. Въпреки всичко да вървят по дяволите! Той написа още веднъж „несъществен“ на един от листовите, но на следващия отново се спря. Несъзнателно, понеже се колебаеше какво да направи е тази страница, наново взе да препрочита съдържанието ѝ: „Сънувам един пуст мегдан край моста, нещо като бунище, където изхвърлят сметта. Сред боклуците, прахоляка, парчетицата от счупен умивалник виждам непознат старинен музикален инструмент, който сам свири, и някакъв бик, изглежда разярен от звуците на инструмента, да реве край моста.“

Сънища на артисти — си рече Ебу Керими. — Някой недоволен музикант, останал без работа — и понечи да напише на листа „несъществен“, но стигна само до „несъ...“ и погледът му несъзнателно се върна на първите редове, които бе прескочил и където беше написано името на онзи, който бе сънувал съня, датата и професията му. За голяма негова изненада човекът, който изпращаше съня, не бе музикант, а някакъв зарзаватчия от столицата. Как щеше да ме подведе — си каза Ебу Керими, без да откъсва очи от листа. Да вземе един проклет бакалин да ме омотае! На всичко отгоре от столицата, че веднага може и да се оплаче. Ебу Керими внимателно изтри написаните букви и сложи писмото при показателните сънища. Идиотът му с идиот — измърмори още веднъж той наум, като погледна за последен път крадешком листа със съня, както човек поглежда някого, когото незаслужено хвали. Потопи перото в мастилницата и без да препрочита следващите страници, написа в горния край „несъществен“ на останалите няколко съня. Когато гневът му стихна и напълно се овладя, започна да препрочита останалите осем страници, които бе отделил като несъществени. Зачете спокойно един след друг сънищата и с изключение на един, сложи останалите в купчината на показателните сънища. Трябваше да е твърде глупав, за да не разбере, че тези сънища бяха плод на семейни разпавии, прекомерна затвореност или такива на самотници, останали без жени.

Работното време не свършваше и не свършваше. Въпреки че очите го боляха, Ебу Керими взе още няколко страници от папката с необработените сънища и ги сложи пред себе си. Струваше му се, че повече се уморяваше, когато трябваше да създава впечатление, че чете, отколкото когато наистина четеше. Избра писмата с по-кратък текст и без изобщо да поглежда адреса, зачете съдържанието на съня. Един от тях бе следният: „Някаква черна котка бе захапала полумесеца и бягаше, преследвана от тъпна хора. Из целия път, по който котката преминаваше, оставаха следи от начупения полумесец.“

Този действително е един ценен сън и си заслужава човек да се занимае с него. Преди да го сложи при съществените сънища, Ебу Керими го прочете още веднъж. Наистина е сериозен сън и ще бъде удоволствие да се изтъкува. Ебу Керими си помисли, че работата на тълкувателите, независимо че е трудна и деликатна, беше приятна, особено когато се отнасяше до подобни сънища. Самият той, макар да бе уморен, изпита желание да разтъкува съня. Това дори не му се стори никак трудно. След като полумесецът бе символ на държавата и вярата, подразбираще се, че черната котка в случая представляваше вражеска сила, която действуваше

срещу тях. Един такъв сън има всички шансове да бъде обявен за пророчески — помисли си Ебу Керими. Той погледна адреса на изпращача. Беше от някакъв далечен град в европейската част на империята. Оттам винаги идват и по-добрите сънища — помисли си той. Ебу Керими препрочете съня за трети път и той му се стори още по-хубав и показателен. Една от положителните страни на съня между другото бе и тълпата, която сигурно щеше да настигне черната котка и да издърпа полумесеца от зъбите ѝ. Навярно този сън някой ден ще завърши като пророчески — си каза той и несъзнателно се усмихна на простия лист хартии, на който бе написан сънят, както човек гледа някое обикновено момиче, за което знае, че го очаква съдба на принцеса.

За учудване Ебу Керими почувствува в душата си някаква лекота. Реши да прочете още две-три други страници, но после се отказа, тъй като не искаше да помрачи хубавото впечатление, което остави у него сънят с полумесеца. Той извърна глава към големите прозорци, зад които бавно се спускаше здрачът. Не му се искаше да се занимава с нищо. Чакаше само да свърти работното време. Светлината в залата все повече отслабваше, но въпреки това главите на служителите продължаваха да стоят, сведени над папките. Той беше уверен, че дори тук да настъпи нощ или вечният мрак, тези глави нямаше да се повдигнат, преди звънецът да извести края на работното време.

Най-сетне наистина се разнесе звукът на звънеца. Ебу Керими бързо затвори папката. От всички маси се чуваше шумът от отварянето на чекмеджетата, в които се слагаха папките. Ебу Керими заключи чекмеджето и въпреки че бе един от първите, които напуснаха залата, едва след четвърт час се озова на улицата.

Навън бе студено. Служителите излизаха на големи трупи, след което се разпръскваха в различни посоки. На отсрещния тротоар, както обикновено всеки ден привечер, се бяха струпали тълпа зяпачи, които наблюдаваха излизането на чиновниците от Табир Сарай. От всички големи държавни учреждения, включвайки в това число и Двореца на Шейх-ул-ислям, и различните канцеларии на великия везир, единствено Табир Сарай будеше такова голямо любопитство сред хората, че дори минувачите се спираха и изчакваха излизането на служителите от Палатата на сънищата. С вдигнати на палтата яки поради студа хората мълчаливо гледаха тайнствените служители, които се занимаваха с най-загадъчната работа в империята. Проследяваха ги с прикован поглед, сякаш се мъчеха да открият по лицата им следите от прочетените сънища и не се отдалечаваха, докато, изскърцвайки, не се затвореха тежките порти на Палатата на сънищата.

Ебу Керими ускори крачки. Уличните фенери още не бяха запалени, но той бе сигурен, че докато стигне къщи, те ще светнат. Откакто бе започнал работа в Табир Сарай, изпитваше някакъв страх от тъмнината.

Улиците гъмжаха от минувачи. От време на време минаваше по някоя закрыта кола със спуснати на прозорчетата пердета. Навярно в тях седяха красиви ханъми, които отиваха на тайни срещи. Ебу Керими несъзнателно въздъхна.

Когато наближи към къщи, фенерите наистина светнаха. Улицата им бе спокойна, с хубави постройки, някои от които имаха красиви железни решетъчни огради. Продавачите на кестени се стягаха да си тръгват. Някои вече бяха прибрали в торбите дървените въглища, кестените и книжните кесии и, изглежда, чакаха да поизстинат мангалите с надупчената ламарина, на които печеха кестените. Стражата от тяхната улица поздрави с уважение Ебу Керими. От кафенето на кръстопътя излезе мъртвопиян съседът им Бел бей — офицер от

запаса. Вървеше с двама приятели, които нещо му пошепнаха, когато видяха Ебу Керими. Като ги приближи, той почувствува как погледите им се спряха на него с любопитство и страх. Ебу Керими ускори крачки. Още отдалеч забеляза, че цялата къща свети. Сигурно са ни дошли гости — си каза той и усети как несъзнателно трепна. Когато приближи, видя край пътната врата закритата кола с герба на Кюприлиите. Буквата „Q“; стоеше красиво гравирана върху двете вратички на колата и вместо да се успокои, той още повече се разтревожи.

Пътната врата му отвори старата прислужница на дома Лока.

— Какво е това? — попита Ебу Керими, като посочи с глава към втория етаж.

— Дойдоха вуйчовците ти.

— Да не се е случило нещо?

— Няма нищо. Дойдоха на гости.

Ебу Керими облекчено въздъхна. Какво става с мене — си рече той, докато прекосяваше двора и се отправяше към вътрешната врата. Винаги го завладяваше някаква тревога, когато се прибираше вечер и видеше цялата къща да свети, но като тази вечер никога досега не бе изпитвал такова безпокойство. Изглежда, че поводът е новата ми работа — помисли си той.

— Днес подиробед те търсиха двама твои другари — заразправя Лока, като вървеше подире му. — Поръчаха да отидеш утре или вдругиден в онова... в това... как го викаха, не мога да запомня пустото му име, „клуб“ или „клуб“?

— Е клуба ли?

— А, в клуба.

— Ако пак ме потърсят, кажи им, че нямам свободно време.

— Добре — отвърна прислужницата.

В коридора Ебу Керими усети приятния мирис на гозби. Преди да влезе в гостната, спря за миг пред вратата, без и сам да разбере защо. Накрая натисна дръжката и влезе. В голямата гостна, застлана открай докрай с килим, се чувствуваше приятната топлина на огъня. Бяха дошли двама от вуйчовците му — най-големият заедно със съпругата си, и най-малкият, както и двама негови братовчеди, заместник-министри, които често идваха у тях. Ебу Керими ги поздрави подред.

— Изглеждаш уморен — обърна се към него големият му вуйчо.

Ебу Керими повдигна рамене, с което сякаш искаше да каже: „Какво да правиш, работа.“ Веднага се почувствува, че преди да влезе, са разговаряли за него и работата му. Ебу Керими погледна майка си, която седеше край един от двата големи медни мангала. Тя съвсем леко му се усмихна и едва тогава той почувствува, че се освобождава от своята потиснатост. Седна в края на миндера и зачака, докато другите престанат да му обръщат внимание. След няколко минути това наистина стана.

Големият му вуйчо продължи да разказва нещо, което, изглежда, бе прекъснал поради влизането на Ебу Керими. Той беше губернатор в една от най-отдалечените области на

империята и щом дойдеше по служба в столицата, носеше оттам най-различни, все тъжни истории, които на Ебу Керими му се струваха едни и същи с разказаните при предишното му идване. Съпругата му, дребна на ръст жена с лице, по което винаги се четеше недоволство, слушаше внимателно разказите на мъжа си, като от време на време поглеждаше присъстващите, сякаш искаше да каже: „Виждале ли къде живеем ние?“ Тя винаги се оплакваше от тамошния климат, от прекомерната заетост на съпруга си и в думите ѝ се долавяше вечното недоволство от девера ѝ — средния брат на мъжа ѝ, Везира, както го наричаха всички, който заемаше най-високия държавен пост в момента измежду Кюприлиите — външен министър — и който според нея не си помръдваше пръста да върне най-сетне брат си в столицата.

Малкият му вуйчо слушаше разсеяно, и с лека усмивка големия си брат. Докато на Ебу Керими големият вуйчо му напомняше излята от бронз статуя, леко забулена от прахта на суровия живот, фанатизма и провинциалния менталитет, то малкият му вуйчо беше съвсем различен от него и той страшно много го обичаше. Русокос, със светли очи и възрижи мустаци, с полуалбанско, полунемско име Курт, за него казваха, че бил дивият трендафил на Кюприлиите. За разлика от останалите си братя, той не се стремеше да заеме някой отговорен пост, а напротив, все постъпваше на някакви необикновени служби, които бързо зарязваше. Известно време работи в един институт по изследване на океаните, след това в друг по архитектура, а в последно време се занимаваше с музика. Освен това не искаше и да се задомява. Ходеше да играе голф със сина на австрийския консул и разправяха, че си пишел любовни писма е някаква тайнствена ханъма, с една дума у него имаше нещо съвсем различно от останалите му братя, но от това Курт нямаше никаква полза. Ебу Керими мечтаеше да му подражава, но чувствуваше, че няма да успее. Вече съвсем успокоен, докато слушаше разговора на вуйчовците си, Ебу Керими си спомни за закритата кола, довела гостите, която стоеше отвън, тази кола, дето щом я видеше пред дома им, изпитваше смесено чувство на радост и страх, защото тя винаги бе носила добри или ужасяващи вести.

В къщата на Кюприлиите или Палата, както обикновено я наричаха хората от рода помежду си, тъй като беше най-старият дом, построен от Кюприлиите, имаше няколко коли, но понеже те по нищо не се различаваха една от друга, за Ебу Керими сякаш съществуваше една — радостна или фатална, е красиво гравираната си буква „Q“ на вратичките, защото тя разнасяше от стария дом радостните или тъжни вести до всички останали домове на големия род. На няколко пъти разговаряха да променят това „Q“ на „K“, според изискванията на официалния турски език името на Кюприлиите се изписваше „Köprülü“, но никой от рода не се съгласи да променят буквата, а камо ли да изписват името на фамилията на турски език, и настояха да си остане според албанската азбука.

— Значи, ти постъпи в Табир Сарай? — обърна се към Ебу Керими най-големият му вуйчо, когато завърши разказа си. — Най-последно реши.

— Това решихме всички заедно — отвърна майка му.

— Добре сте направили — каза той. — Това е една почтена и много важна работа. На добър час и успех!

— Дано — обади се майка му. — Златна ти уста!

В разговора се намесиха и двамата му братовчеди. Докато ги слушаше, Ебу Керими си спомни за онези, безконечни разговори, които се водеха преди да постъпи в Табир Сарай. Ако

някой външен човек бе чуя всичко, което се изприказва тогава, щеше да остане със зяпнала уста: възможно ли е така грижливо да се обсъжда въпросът къде да постъпи на работа един от племенниците на Кюприлиите, от тази знатна фамилия, която бе дала на империята петима министър-председатели и безброй министри, адмирали, генерали, един от тях командувал и завладяването на Австрия, фамилия, която и сега, при залеза си, остана един от стълбовете на империята с реформистките си идеи за създаването на Обединената османска държава, фамилия, на чиито порти и до днес почукват с разтреперана ръка висши държавници, за да търсят закрила, ходатайство или помощ, та да бъдат назначени на някой пост.

Но това само на пръв поглед изглеждаше толкова учудващо и невероятно, защото онези, които добре познаваха цялата история на Кюприлиите, бяха на съвсем друго мнение. Близко четиристотин години знатният род, наред с невиданата слава, бе понасял на плещите си и нечувани нещастия. Този род бе познал колкото величие, толкова и беди, колкото мъже на високи постове — министри, губернатори, министър-председатели, толкова и мъже, осъдени на затвор, обезглавени и безследно изчезнали. Ние, Кюприлиите, сме като онези безумци, дето взели, че си направили къща в подножието на Везувий — казваше с насмешка най-малкият му вуйчо Курт. Както Везувий изригва от време на време и превръща в пепелище онези, които живеят в сянката му, така и на нас от време на време върховният владетел, в чиято сянка живеем, ни нанася удар. И като онези от подножието на Везувий, които въпреки че патят временно от злините му, след стихването на вулкана отново заживяват в опустошеното подножие, така и ние, въпреки градушките, с които ни обсипва върховният владетел, пак оставаме в нозете му и предано му служим.

Още от детство Ебу Керими помиеше суматохата сред слугите в тъмни зори из голямата им къща, шушукането край вратите, лелите му, които чукаха на външната врата с ужасени лица, дните, изпълнени с мрачни новини, трепетните очаквания, тревогите и плаحوвете, докато настъпеха дни на успокоение и тиха скръб в по-усамотените стаи по някой осъден от рода и после пак животът започваше да тече по старому в очакване на ново величие или нещастие. Защото, както се говореше за рода на Кюприлиите, мъжете или се издигаха до най-високите постове, или понасяха най-тежките поражения, среден път за тях нямаше.

Слава богу, че ти поне не носиш името на Кюприлиите, обръщаше се понякога към Ебу Керими майка му, без и сама да вярва в това, с което се утешаваше. Той бе единственото ѝ дете и тя през целия си живот, още след смъртта на мъжа си, мислеше само за едно — как синът ѝ да не попадне в онази зловеща половина от рода на Кюприлиите. Тези мисли я бяха направили по-умна, по-авторитетна и за учудване на всички, по-красива. В себе си тя бе решила и дълго държа Ебу Керими настрана от кариерата. Но когато синът ѝ порасна, завърши образованието си, това нейно решение започна да изглежда безсмислено. В рода на Кюприлиите не се помнеше да е имало някой, който да не е работил и да е живял на гърба на другите. Волю-неволю трябваше да се намери някаква служба и за Ебу Керими. Някакъв пост, където възможностите да направи добра кариера са големи, а вероятността да стигне до затвора — най-малка. Родът дълго обмисля този въпрос, като се спира на дипломатията, армията, двора на султана, банката, различните министерства, като разгледа и добрите, и лошите страни на всяко от тези места, възможностите да се напредне и тези човек да се провали, подробно обсъди всички постове и категорично отхвърли някои като съвсем неподходящи, после други като по-малко опасни. След това се отказа и от втората група, понеже сметна, че може да намери и трето разрешение, което отначало му изглеждаше различно от първите две. После, когато вникна по-дълбоко в нещата, стигна до извода, че именно еди-кой си пост, макар на пръв поглед да крие по-малко опасности, всъщност е по-неподходящ от останалите и пак се

върщаше на първите, които отначало се бяха сторили на всички толкова страшни, че си казваха: „Само там да не отива“ — и така нататък, докато накрая майката на Ебу Керими, уморена от всичките тези обсъждания, рече: нека да отиде там, където той пожелае, човек не може да се избави от онова, което му е писано. И точно когато бяха готови да предоставят на Ебу Керими сам да реши, средният му вуйчо, Везира, който дотогава не бе участвувал в обсъжданията, каза най-подир мнението си. Това, което предложи, отначало им прозвуча странно, като нещо, което предизвиква насмешка, макар че усмивката бързо се стопи от лицата им и на нейно място се появи недоумение. Палатата на сънищата ли? Но как? Защо именно там? После полека-лека, колкото повече размисляха, толкова повече се убеждаваха, че е съвсем естествено. Защо пък не в Табир Сарай? Какво лошо имаше? И не само че нямаше нищо лошо, а напротив, беше по-добре и криеше по-малко опасности от която и да било друга работа. А тук нямаше ли опасности? Естествено, че имаше, но опасности от работа със сънища. А какво представляват сънищата, абстрактен свят, разбирате ли ме, както казал един старец, когато се видял натясно: „Господи, направи това да е сън.“ Така е. И постепенно идеята на Везира напълно завладя майката на Ебу Керими. Как не бяха се сетили по-рано? — мислеше си тя. Табир Сарай ѝ се стори единственото спасение за сина ѝ. Освен че беше учреждение, което даваше неограничени възможности на човек да расте, майка му се поблазни и от неопределения и твърде смътен характер на работата. Там всичко бе двусмислено и тръгваше от нереалното и именно тази замъгленост ѝ се струваше като най-доброто средство, зад което Ебу Керими можеше да се прикрие в бурни времена.

И останалите бяха на същото мнение. Изглежда, казваха те, Везира не случайно се е спрял на това. В последно време Табир Сарай играеше все по-голяма роля във важните държавни дела и Кюприлиите, със своята вродена склонност да гледат с лека ирония на старите традиционни институции, до известна степен подценяваха Палатата на сънищата. Дори преди години се говореше, че именно Кюприлиите, ако не успяха да закрият, то допринесоха чувствително да намалее влиянието на Табир Сарай. Но в последно време върховният владетел бе успял да възвърне предишната мощ на Палатата на сънищата.

За всичко това Ебу Керими научи постепенно по време на дългите разговори около неговата бъдеща работа. Разбира се, независимо от приказките за известно подценяване на Табир Сарай от страна на Кюприлиите, това съвсем не означаваше, че те нямаха там свои хора. Отдавна би се затрил родът на Кюприлиите, ако проявяваха подобно лекомислие. Но понеже интересът им бе насочен към други държавни органи и особено подтиквани от надеждата, че може отново да неутрализират духа на „Учреждението на старчоците“, както го наричаха шеговито помежду си, те бяха откъснали вниманието си от него. Кюприлиите имаха там десетки свои хора, но „друго нещо са хората от твоята кръв“ — бе казал Везира на сестра си, майката на Ебу Керими. Той беше някак нервен и на нея ѝ се стори, че се безпокои за това повече, отколкото е необходимо. Сигурно знаеше нещо, което не искаше да ѝ каже.

Това се случи два дни преди представянето на Ебу Керими в Табир Сарай. През всичкото време се говореше само за него и за Палатата на сънищата. Ето и сега беше така и това правеше разговорите отегчителни за Ебу Керими. Той се надяваше, че като седнат да вечерят, сигурно ще променят темата, но за щастие това стана много по-рано. Всъщност те продължиха да говорят за Табир Сарай, но без да намесват името на Ебу Керими. Това се правеше с цел той да следи по-внимателно разговора.

— Както и да е, сега вече може да се каже, че Табир Сарай напълно е възстановил някогашния си авторитет — каза един от братовчедите.

— Аз пък, независимо че също съм от Кюприлиите, никога не съм вярвал, че неговият авторитет може лесно да се разклати — отвърна най-малкият му вуйчо Курт. — Той не само че е една от най-старите държавни институции, но според мене независимо от красивото си име, е и едно от най-страшните учреждения.

— Има и други, не по-малко страшни институции — възрази му единият от братовчедите.

Курт се усмихна.

— Но техният ужас е явен — отвърна той. — Ужас, който се вижда, докато Табир Сарай е друго нещо.

— И в какво се изразява ужасът му според тебе — намеси се майката на Ебу Керими.

— О, не ме разбирай в буквалния смисъл — успокои я Курт, като погледна крадешком Ебу Керими. — Аз имах предвид нещо друго. Според мене в сравнение с всички държавни механизми Палатата на сънищата е най-малко подчинена на човешката воля. Разбирате ли какво искам да кажа? Тя е най-безликата от всички най-сляпата — най-съдбовната, затова и най-държавната.

— А пък на мене ми се струва, че и тя до известна степен може да се направлява — намеси се другият му братовчед. Той беше плешив, с умни очи, които гледаха някак особено — очи уморени, сякаш готови с радост да дарят нещо от богатството, което притежаваха.

— Аз бих казал, че тя е единствената институция в нашата страна, чрез която най-смътната част от съзнанието на всички поданици влиза в пряк контакт с държавата — отвърна Курт, като изглежда всички подред, сякаш да се убеди дали останалите бяха успели да схванат думите му. — Наистина огромните тълпи не управляват — продължи той, — но имат един механизъм, посредством който оказват влияние върху всички дела, авантюри и престъпления в държавата, и този механизъм е Табир Сарай.

— Искаш да кажеш, че всички носят еднаква отговорност за онова, което става, и имат еднакво чувство за вина? — попита братовчедът.

— Да — отвърна Курт. — До известна степен е така — добави той уверено.

Другият се усмихна, но понеже очите му бяха притворени, усмивката проблясна само в ъглите им, както се процежда светлината през откренатата врата.

— Независимо от всичко това според мене Палатата на сънищата е най-абсурдната институция в империята — рече той.

— Би била абсурдна в един логичен свят — отвърна Курт. — Докато при нашата действителност на мене ми се струва повече от нормална.

Братовчедът се разсмя на глас, но понеже губернаторът смръщи лице, постепенно смехът на онзи секна.

— А наоколо се говори, че работата на Табир Сарай била много по-сериозна — намеси се другият братовчед. — Нещата никога не са толкова прости, колкото изглеждат на пръв поглед. Знае ли някой днес истинските предсказания на делфийските оракули? Онова, което са

написали, се е загубило или, да бъда по-точен, е изчезнало. И назначаването на Ебу Керими не беше толкова лесно.

Майката следеше с изключително внимание всяка дума, като се мъчеше да не пропусне нещо.

— Я по-добре оставете този разговор — намеси се губернаторът.

Значи назначаването ми не е било лесно? — си каза Ебу Керими и взе да си припомня отделни неща от първия ден на онази сутрин, когато толкова смутен отиде в Табир Сарай, до отегчителните последни часове от работното време в Селекционния отдел. А вуйчо ми сигурно смята, че аз съм отишъл там, за да завладее Табир Сарай — помисли си с огорчение Ебу Керими.

Оставете сега този разговор — отново се обади големият му вуйчо.

В това време Лока съобщи, че вечерята е готова и те станаха, за да отидат в столовата.

Докато съпругата на губернатора разказваше нещо за местните обичаи в провинцията, която мъжът ѝ управляваше, Курт нетактично я прекъсна:

— Поканил съм гуслари от Албания — рече той.

— Какво? — обади се двама-трима в един глас.

Веднага се почувствува, че с това „какво“ искаха да кажат: „Как ти е дошло наум това нещо? Защо? Каква е тая нова приумица?“

— Завчера говорих с австрийския консул — продължи той — и знаете ли какво ми рече? „Вие, Кюприлиите, днес сте единствената аристократична фамилия в Европа, а може би и в света, за която е сътворен епос.“

— Аха — обади се един от братовчедите, — ясно.

— Той сравнява сътворения за нас епос с Песента на Нибелунгите и добави, че ако днес някоя знатна немска или френска фамилия бъде възпята и в една стотна от епоса, който е сътворен за нас на Балканите, те щели да го разтръбят като най-прекрасното чудо за тях. „Докато на вас, Кюприлиите, и през ум не ви минава за това“ — така ми каза.

— Ясно ми е — повтори братовчедът. — Само едно не разбирам. Ти имаш предвид албанските гуслари, нали? Ако става дума за епоса, който всички знаем, какво общо имат с това албанските гуслари?

Курт го погледна право в очите, но нищо не му отговори. Разговорите за епоса бяха стара тема в семейството на Кюприлиите като скъпите сервиси, подарък от някогашните владетели, които Кюприлиите предаваха от поколение на поколение. Ебу Керими беше чувал за този епос още в детството си. Отначало той си го представяше като някакво дълго животно между дракона и змията, което живее високо в планините с вечен сняг и в чието тяло, подобно на змейовете от приказките, бе заключена съдбата на семейството им. Но постепенно, когато порасна, разбра, макар и не съвсем ясно, какво е това епос. Всъщност за Ебу Керими бе малко трудно да си представи как Кюприлиите живееха и господстваха в столицата на империята, а някъде далеч в онзи чудноват Балкански полуостров, в провинцията Босна, бе сътворен епос за

техния род. Още по-непонятно бе за Ебу Керими защо този епос не се пее в родното място на Кюприлиите, в Албания, а в Босна, и освен това не на албански, родния език на Кюприлиите, а на сръбски. Веднъж в годината, по време на рамазана, тук идваха гуслари чак от Босна. Те отсядаха за няколко дни в дома им, за да изпълнят своите безконечни песни, съпроводжани от някакъв струнен музикален инструмент с тъжни звуци. Това беше един обичай, който съществуваше от стотици години, и младите поколения на Кюприлиите не се осмеляваха да го изоставят или променят. Събрани в голямата гостна стая, те слушаха провлачените гласове на славянските гуслари, от чиито думи не разбираха нито една освен името Кюприлии, което те произнасяха като Чуприлики. След това гусларите получаваха съответното възнаграждение и си отиваха, оставяйки след себе си някакво чувство на празнота и загадъчност, което после дни наред караше стопаните на дома безпричинно да въздишат, както правеха това при промяната на времето.

Приказваше се, че владетелят завиждал на Кюприлиите за този епос. За султана бяха написани и продължаваха да се съчиняват десетки дивани и най-различни стихове от дворцовите поети, но в епос като този за Кюприлиите никъде не бе възпят. Дори се говореше, че именно тази завист била една от причините, поради която султанът от време на време нанасял удари на Кюприлиите. Защо не вземем да подарим този епос на султана и да се избавим от злините? — бе казал веднъж Ебу Керими като малък, когато чу шушуканията на възрастните. Млъкни, Ебу — беше се скарала майка му, — епосът е нещо, което не може да се подари, разбираш ли? Той не е като пръстените или диамантите, а нещо съвсем друго, което и да искаш, не можеш да подариш.

— Също като Песента на Нибелунгите, така ми каза — продължи Курт замислен. — През всичките тези дни все си задавам въпроса, който често се поставяше в нашия дом. Защо славяните са създали епос за нас, докато нашите съотечественици, албанците, дори не ни споменават в своя епос?

— Много просто — обади се един от братовчедите, — те мълчат, защото са очаквали нещо от нас.

— Според тебе това упрек ли е?

— Тълкувай го както искаш.

— На мене ми е съвсем ясно — обади се другият братовчед. — Това е в резултат на едно старо недоразумение между рода на Кюприлиите и албанците. За тях е необяснимо влиянието на нашия род в империята или да се изразя по-точно, те не отдават никакво значение на това. Изобщо не искат и да знаят какво са направили и правят Кюприлиите за цялата огромна империя, в чиито предели Албания не е нищо друго освен една незначителна частица. Тях ги интересува само какво сме направили за тази частица, за Албания. В действителност са очаквали нещо много повече от нас.

— Някои наричат албанците нещастници, други ги смятат за честит народ — намеси се отново братовчедът. — Според мене те не са нито едното, нито другото. В известен смисъл Албания прилича на рода на Кюприлиите — тя е изпитала и благосклонността, и гнева на султана.

— И според тебе кое е било повече? — попита Курт. — Благосклонността или гневът?

— Трудно е да се каже — отвърна братовчедът. — Никога няма да забравя думите на един евреин: „Когато турците се запътиха към вас с копия и мечове в ръце, вие, албанците, съвсем основателно помислихте, че идват да ви убиват, а те ви носеха даровете на империята.“

— Ха, ха! — засмя се Курт.

Притворените очи на братовчеда светнах, сякаш с последния остатък от блясък.

— Но като дарове, изпратени от безумец, те бяха предадени толкова грубо, че и кръв се ля — продължи той.

— Ха, ха, ха! — изсмя се този път още по-силно Курт.

— Защо се смееш? — нахвърли се срещу него големият му брат, губернаторът. — Точно така е, както е казал евреинът. И ти, и аз добре знаем, че турците разделиха с нас властта.

— Естествено — отвърна Курт. — Само петимата министър-председатели от нашия род са достатъчно потвърждение за това.

— Но то беше само началото — рече губернаторът. — По-късно дойдоха десетки министри и генерали.

— Аз не се смея на това — отговори Курт.

— Много си се разглезил — обърна се към него големият му брат.

Очите на Курт пламнаха.

— На нас, албанците, турците ни дадоха онова, което ни липсваше — намеси се братовчедът, за да привлече вниманието на останалите, — широки хоризонти.

— Но наред е това и големи усложнения — отвърна Курт. — Дори животът на отделния човек се обърква, когато се сблъска с държавния механизъм, а да оставим настрана драмата на цял един народ.

— Какво искаш да кажеш с това?

— Нали разправяте, че турците разделили властта с нас?

— Както и да е, те ни дадоха онова, което наистина заслужаваме — продължи братовчедът. — А ние на всичко отгоре ги проклинаме.

— Не ние, а албанците — намеси се губернаторът.

— Прощавай, исках да кажа онези, които живеят в Албания.

Настъпи тягостно мълчание, сред което Лока поднесе сладкиша.

— Кога да е, те ще извоюват истинската си независимост, но ще загубят големите възможности, които днес им се предоставят — продължи братовчедът. — Ще загубят безкрайните простори, из които се носят като вятър, и ще се затворят в своето парче земя, а крилата им ще се ударят в планините и като онези птици, които не могат да полетят към висините, ще залинеят, ще измрат и накрая ще се запитат: „Какво спечелихме от всичко това?“ Тогава ще вдигнат очи да потърсят онова, което са загубили, но дали пак ще го намерят?

Жената на губернатора дълбоко въздъхна. Никой не докосваше сладкиша.

— Въпреки всичко сега-засега не ни споменават — рече Курт.

— Един ден ще си спомнят и за нас — отвърна големият му брат.

— Ние също сме длъжни да ги чуем — продължи Курт.

— Но ти сам каза, че те мълчат и изобщо не ни споменават.

— Не остава нищо друго, освен да се вслушаме в тяхното мълчание — рече Курт.

Губернаторът се засмя.

— Ти си остана все същият чудак — каза той, като продължаваше да се смее. — Много те е разглезила столицата. Една година служба в някоя отдалечена провинция няма да е зле за тебе.

— Да не дава господ! — прецеди през зъби майката на Ебу Керими.

Смехът на губернатора разведри натежалата атмосфера и всички протегнаха вилиците към чинийките със сладкиша.

— Поканих албанските гуслари — обади се Курт, — защото искам да чуя какво се възпява в техния епос. Австрийският консул, който е чел част от него, ми каза, че албанските гуслари имали много по-красиви песни от босненските.

— Наистина ли?

— Да — отвърна Курт и присви очи, сякаш заслепен от блясъка на сняг. — В тях се разправяло за ужасни преследвания из планините, за двубои, за отвличане ка моми и невести, за сватбарски кербани, пътуващи по опасни места, за вкаменили се сватове, които на пътя са сторили грех, за ослепени от предатели юнаци, възседнали, упоени с вино, също слепи коне, как стенат и бродят из планините, за кукумявки, предвещаващи нещастия, за странни почуквания посреднощ по къщите, за викове, с които живите призовават на зловещ двубой мъртъвците и обикалят гробовете им с двеста кучета, за стенанията на мъртвите, които жалят, че не могат да се вдигнат от гроба, за да се бият с враговете, за смесването на хора и богове, които се гневят, бият се и се женят помежду си, за крясъци, битки, проклетия, от които косите ти настръхват, и над всичко това се възпявало някакво студено слънце, което повече смразява, отколкото топли.

Ебу Керими слушаше, занемал от почуда. Някаква непозната, странна тъга по онзи зимен сняг там далече, където кракът му никога не бе стъпвал, завладя цялото му същество.

— Ето такъв бил албанският епос, в който ние не сме възпети — каза Курт.

— О, така, както ни го разказа, наистина е трудно да сме някъде в него — обади се един от братовчедите. — Той наподобява потресаваща трагедия.

— А в славянския епос сме възпети — рече Курт.

— Това не е ли достатъчно? — попита братовчедът с помръкналия поглед. — Ти сам каза, че сме единствената фамилия в Европа, ако не и в света, за която народ е сътворил цял епос. Това не ти ли стига? Или искаш два народа да ни възпяват?

— Питаш не ми ли стига това? И аз ще ти отговоря — каза Курт: — Ни най-малко.

Двамата братовчеди поклатиха благосклонно глави. Най-големият брат се усмихна.

— Чудак си остана ти, все си си същият.

— Когато пристигнат гусларите, ще ви поканя да ги чуете — рече Курт. — На Везира още не съм казал, но не вярвам да има нещо против да отседнат у нас. Ще бият дълъг път и освен това ще трябва да крият музикалните си инструменти. Но си заслужава.

Курт продължи да говори разпалено. Той пак спомена за отношенията на тяхната фамилия _тук_ с тамошния албански епос, както и за отношенията им с турската администрация и изкуството, говори; за временното и непреходното, за тленното и нетленното.

— Както и да е, тук можеш да кажеш каквото си искаш, но на Друго място никъде не говори за това — посъветва го най-големият му брат, който отново бе свъсил вежди.

За миг на масата настъпи мълчание, което от потракването на вилиците по порцелановите чинии стана още по-тягостно.

— Ти, племеннико, започна да стоиш настрана от всякакъв разговор — обърна се губернаторът към Ебу Керими, за да наруши мълчанието. — Изглежда, целият си потънал в света на сънищата.

Ебу Керими почувствува, че се изчервява. Вниманието на всички сега бе насочено към него.

— Ти работиш в Селекционния отдел, нали? — продължи най-големият му вуйчо. — Вчера Везира ме пита за тебе. Каза, че истинската кариера в Палатата на сънищата започвала от отдела, където се тълкували сънищата, понеже само там се вършела творческата работа и човек можел да покаже личните си способности, или не е така?

Ебу Керими повдигна рамене, с което искаше да каже, че не той е избрал сектора, където работи, но му се стори, че забеляза в очите на големия си вуйчо някакви тайнствени искри.

Въпреки че губернаторът бързо сведе поглед към чинията, този необикновен блясък в очите му не убягна и от погледа на майката на Ебу Керими. С напрегнато внимание тя отново започна да следи разговора за Табир Сарай, в който участваха всички освен синът ѝ.

Наред с това, че слушаше разговора за Табир Сарай, мозъкът ѝ трескаво размисляше. А дали след като толкова бе пазила сина си, накрая не беше го хвърлила в клетка с тигри, която носеше само едно привлекателно име, а всъщност не бе нищо друго освен един съпял, безмилостен и зловещ механизъм.

Тя гледаше крадешком профила на сина си. Как ли щеше да се ориентира нейният Ебу Керими в този хаос от сънища, сред кълбата облаци през нощта, сред стонове на хората край синорите на смъртта? Как бе допуснала той да се завре в тази пустиня?

Около масата продължаваше разговорът за Табир Сарай, но Ебу Керими се чувствуваше уморен и вече не го следеше.

Накрая гостите станаха от масата, за да пият кафето в другата стая. Тръгнаха си късно, някъде към полунощ. Ебу Керими с бавни крачки се качи в стаята си на втория етаж. Не му се спеше, но това съвсем не го тревожеше. Бяха му казали, че всички нови служители, които започвали работа в Табир Сарай, обикновено първите две седмици страдали от безсъние. После сънят им се възвръщал.

Той се опъна в леглото, но дълго не можа да затвори очи. Съвсем спокойно отново премисляше всичко от изминалия ден. Това не беше никакво мъчително безсъние, а съвсем съзнателно и хладнокръвно бодърствуване. И не само безсънието му, а и всичко в него започваше да се променя. Големият стенен часовник в гостната отмери два удара след полунощ. Ебу Керими си помисли, че някъде към три или три и половина сигурно ще заспи. И ако наистина стане така, от коя ли папка щяха да дойдат сънищата му тази нощ?

Това бе последната мисъл, която проблясна в съзнанието на Ебу Керими, преди сънят да го завладее напълно.

1979 г.

© 1979 Исмаил Кадаре

© 1989 Марина Маринова, превод от албански

Ismail Kadare
1979

Сканиране и разпознаване: sir_Ivanhoe, 2008

Редакция: NomaD, 2009

__Издание: __

Исмаил Кадаре. Кой доведе Дорунтина

Издателство „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1989

Съставител, преводач от албански и автор на предговора: Марина Маринова

Редактор: Марко Ганчев

Рецензент: Марко Ганчев

Художник: Емил Марков

Художник-редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Бонка Лукова

Коректори: Надя Костуркова, Боряна Дра гнева

Gjkkftohtësia. Novela

Shtëpia Botuese „Naim Frashëri“, Tiranë, 1980

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://www.chitanka.info/lib/text/13533>]

